

Luett. inreen

KULTTUURIHIST. SUOJELU-
KOhteet Lounais-
Suomen Seutukaava-
liiton alueella

1967 ?
Elias Härö -

Kulttuurihistorialliset suojelukohteet Lounais-Suomen
Seutukaavaliiton alueella.

ASKAINEN (1)

1. (1.13) KIRKKO. Kivikirkko, jonka runko ilm. 1500-luvulta. Nyk. barokkiasu 1653, rakennuttaja Herman Fleming. Tapuli 1779, Mikael Piimänen. R1
2. (1.2) KIRKKOA ympäröivä maisemallinen suoja-alue. M 2
3. (1.3) LOUHISAAREN LINNA Flemingien kartanolinna 1650-luvulta. Marsalkka Mannerheimin syntymäkoti. R1, H1
4. (1.5) LOHISAAREN kartanolinnaan liittyvä maisema. Luonteeltaan kansallispuisto. M1
5. (1.6) LEMPISAAREN KARTANO. Rokokootyylinen päärakennus 1760-luvulta, arkk. Schröder. Asuinpihassa ent. päärakennus, runko mahd. jo 1500-luvulta. R1
6. LEMPISAAREN kartanoa ympäröivä puistoalue ja siihen liittyvä ranta. M2
7. (1.7) HANNULAN KARTANO. Historiallinen kartanonpaikka, nyk. päärakennus 1920-luvulta. Suojelu ei koska rakennuksia. M3
8. (1.8) PUKKILAN KARTANO. Historiallinen kartanoalue, johon kuuluu vanha puisto. Päärakennus 1920. M3

URA (2)

1. (2.1) KIRKKO. Puinen ristikirkko v:lta 1804. Tapuli v:lta 1774. R2.
2. (2.2) AURAN PAPPILA. Uusrenessanssityylinen pappilarakennus 1800-luvun lopulta. Rakennuksella arvoa miljöön osana. M3
3. (2.3) JÄRVENOJAN paperitehtaan paikka. Suomen ensimmäisen 1764 perustetun paperitehtaan teollisuushistoriallisesti mielenkiintoinen paikka. M3

- 12.(2.4) KUUSKOSKEN KARTANO. Tyyllillisesti varhaista jugendia edustava puinen kartanorakennus 1900-luvun alusta. Arkkitehtitoimisto Nyström & Penttilä. Talousrakennuksia 1800-luvulta. R2 (päärakennus), M3
- 13.(2.5) NOKKA. 1-kerroksinen puinen päärakennus v:lta 1858. M3
- DRAGSFJÄRD (3)
- 14.(3.1) KIRKKO. Puinen ristikirkko 1750-luvulta, Anders Piimänen. Tapuli 1760-luvulta. Miljööseen liittyy vanha kirkonpaikka. R1, M2
- 15.(3.2) TAALINTEHDAS (DALSBRUK). Vanha harmaakivinen ja tiilinen masuunirakennus.
TAALINTEHDAS. Historiallinen teollisuusalue, jossa konttori-asuin- ja teollisuusrakennuksia 1700- ja 1800-luvuilta sekä näihin liittyvä puisto ja satama-alue. M3
Vanha päärakennus B 1 (1762) R2
Ent. pesutuparakennus B 2 (1830) R3
Ent. hevostalli D 28 (n. 1830) nyk. elokuvateatteri R3
    "-   D 30, R3
Takkirautavalimo F11, R 3
Ent. nikkariverstas F 3, R3
Harmaakivinen ja tiilinen vanha masuuni H II, R2
Työväenasuntoja Norrbackenilla B 4, ja B 5, R2.
Päärakennuksen ympärillä oleva puisto M2
- 16.(3.4) BJÖRKBODA, ruukinkartano ja siihen liittyvä puistoalue ja vanhat ruukinrakennukset.
Päärakennus v:lta 1783, arkk. C.F. Schröder. Siivet 1844 ja 1847. R1, puisto M1
- 17.(3.5) SÖDERLÅNGVIK. 1937-38 nykyiseen asuunsa (arkk. W.G. Palmqvist) rakennettu vanha kartanorakennus, johon liittyy laaja puisto. M2, T1
- 18.(3.6) SKINNARVIK. Vanha lasitehtaan alue ja uusrenessanssityylinen päärakennus. R3, M3

ITTINEN (4)

- 1.(4.1) KIRKKO, Puinen ristikirkko v:lta 1686. R1

- 0.(4.6) Kirkkoon liittyvä miljö. M3
- 1.(4.2) VÄNÖ, kappelinpaikka. Keskiajalta peräisin oleva kappeliraunio. H1.
- 2.(4.5) VÄNÖN saari. Alkuperäisen merellisen luonteensa säilyttänyt saari, johon liittyy varhaiskeskiajalta lähtien merenkulun ja asutuksen muistoja. M3.
- 3.(4.3) KYRKOSUNDSKÄRIN(KYRKÖN) vanha kirkonpaikka: seudun vanhimman kirkon paikka. H1
- 4.(4.4) ROSALA. Kylä ja satama-alue. Vanhan karakterinsä hyvin säilyttänyt kalastajakylä ja satama. Rakennuksia 1700-, 1800- ja 1900-luvuilta. Rakennuskantaa uudistettaessa olisi nykyinen skaala ja kaavallinen tilanne pyrittävä säilyttämään. M3
- OUTSKÄR(5)
- 5.(5.1) Puinen ristikirkko vuodelta 1703. R1
- 5.(5.2) PAPPILA, klassistinen pappilan päärakennus 1860-luvulta. R3.
- 7.(5.3) KIRKON JA PAPPILAN yhdessä muodostama maisemakokonaisuus. M2.
- IIÖ (6)
- 3.(6.1) KIRKKO. Klassistinen harmaakivikirkko v:lta 1800. R2
- 1.(6.2) Kirkonkylän maisema. Koko Iniön pääsaaren keskusta rakennuskannaltaan yhtenäinen ja säilynyt vanhan luonteensa, vaikka yksittäisten sellaisenaan arvokkaiden rakennusten löytäminen onkin vaikeaa. Erityisesti vanha, hyvin säilynyt kylätie satamasta kirkkoon on huomionarvoinen. Samoin satama. M2.
- .(6.3) Edelliseen liittyvä suoja-alue. M3

KAARINA (7)

31. (7.1) KUUSISTON KIRKKO. Puinen kirkkorakennus v:lta 1792. Korjattu perusteellisesti 1899-1900. Tapuli 1792. R2, M3
32. (7.2) KUUSISTON PIISPANLINNAN RAUNIO. V.1528 hävitetyn piispanlinnan raunio, jonka varhaisin tunnettu rakennusvaihe ajottuu piispa Ragvald II:n aikoihin 1300-l.alussa. H1
33. (7.3) KUUSISTON KARTANO. Piispanlinnaan liittynyt kartano. Barokkityylinen päärakennus 1750-luvulta. Kulttuurihistoriallisesti huomattavien rakennusten suojelusta annetulla lailla rauhoitettu suojelukohde. R1
34. (7.4) KUUSISTON PIISPANLINNAN JA KARTANOON liittyvä maisemasuoja-alue. M2
35. (7.5) RAUHALINNAN KARTANO. Klassistinen kartanon päärakennus 1840-luvulta. Siihen liittyvä piha- ja puistomiljö. R2, M2
36. (7.6) VÄHÄ-RAUHALINNAN KARTANO. Uusrenessanssityylinen päärakennus v:lta 1858. Suun.G.Th.Chiewitz. R3.
37. (7.7) AUVAISBERG. Klassistinen kartanon päärakennus 1800-l.alusta. R3
38. (7.8) 2 KORISTON KARTANOON kuuluvaa vilja-aittaa, rak.1782 ja 1851. M III
39. (7.9) YLI-LEMUN kartanon alueella oleva historiallinen taitelupaikka ja sotilaskalmisto v:lta 1809. H2
40. (7.10) ALA-LEMUN KARTANO. Mansardikattoinen rokokootyylinen herraskartanorakennus. Päärakennuksen vanhin osa mahd. jo 1730-luvulta, nyk.asu 1700-luvun lopulla ja 1894-1904 tehtyjen muutosten jäljiltä. R2, M3
41. (7.10) JULLAKSEN KARTANO, Herraskartanomiljö, johon kuuluu alunperin 1800-l. alkupuolelta peräisin oleva, 1880-luvulla uusittu päärakennus. M3,

2. (7.12) RÄVNÄSIN KARTANO. Herraskartano ja siihen liittyvä miljöö. Päärakennus 1810, läntinen siipirakennus 1840-luvulta. R3(päärakennus), M3
3. (7.13) SIPI. Herraskartanomiljöö, johon liittyy rakennuksia 1700-1800- ja 1900-luvuilta. M3
4. (7.14) LITTOISTEN VERKATEHTAAN alueella olevia työväenasuntoja. 1800-luvun jälkupuoliskolta, joiden kaavallinen sijoittuminen lisäksi on mielenkiintoinen. R3, M3
5. (7.15) VANHALINNA-HAGA-RAVATTULA, MAISEMAKOKONAISUUS AURAJOKI LAAKSOSSE. Sekä kulttuurihistoriallisesti että maisemallisesti rikassävyinen miljöökokonaisuus. M2

KAKSKERTA (8)

6. (8.1) KIRKKO. 1700-luvun puolivälissä rakennettu harmaakivikirkko. (kirkko vihitty 1770) R1
7. (8.2) KAKSKERRAN KIRKON JA BRINKHALLIN KARTANON väliin jäävä maisemakokonaisuus. M2
8. (8.3) BRINKHALLIN KARTANO. Klassistinen herraskartanon päärakennus ja kaksi siihen liittyvää siipirakennusta v:lta 1793. Suunnittelija Gabriel Bonsdorff. R1
9. (8.2) ARTUKAN ITÄTALO. Talonpoikauskartano, jonka päärakennuksen kivinen alakerta vuodelta 1747. R3
0. (8.3) ARTUKAN KYLÄ. Talonpoikauskylämiljöö, joka verraten hyvin säilyttänyt 1800-luvun kuluessa ja 1900-luvun alkupuolella saamansa yleisilmeen. M3
1. (8.6) EERIKVALLA. Legendaarinen ranta-alue, johon liittyy perimätieto Erik Pyhän ristiretkestä ja kuninkaan maihinoususta täällä. Arvoa lisää sen erityisen hieno maisemallinen sijainti. H3

LANTI (9)

1. (9.2) KIRKKO. Harmaakivikirkko n. v. 1400. R1

53. (9.6) KIRKKOA ympäröivä maisemallinen suoja-alue. M3
54. (9.2) KIRKKOHERRANPAPPILA. Klassistinen pappilan päärakennus vuodelta 1859 sekä siihen liittyvä puisto. R2
55. (9.3) MÄNNÄISTEN KARTANO JA RUUKIN ALUE(NEVAVUORI). 1747 perustetun ja 1816 lakkautetun rautaruukin alue. Päärakennus 1700-luvun lopulta, nyk.asu 1907. Kivisiä teollisuusrakennuksia 1800-luvulta. Ent. hiilihuone v:lta 1805. R2
Ruukin alue M2
56. (9.4) VILLILÄN KIRKONPAIKKA (HAAPKARI). Väli-Villilän talon maalla oleva mäki, jolla perimätiedon mukaan sijainnut kirkko varhaiskeskiajalla. Kaivauksia 1936, ei löytöjä. H2
57. (9.) KIVISILTA. Holvattu kolmikaarinen kivisilta 1800-luvun lopulta. (Kalannin kirkolta asemalle vievällä tieosuudessa) R3
58. (9.) VÄHÄ-VILLILÄ. Maatilan päärakennus 1800-luvun jälkipuoliskolta. Säilyttänyt alkuperäisen asunsa keskimääräistä paremmin, pystyvuoraus, pärekatto. R3.

ARINAINEN (10)

9. (10.1) KIRKKO. Puinen ristikirkko, vuodelta 1834-35. R2
10. (10.2) KELLOTAPULI JA HAUTAUSMAA. Vanhan kirkon hautausmaa ja tapuli. H2, R2

KARJALA (11)

1. (11.1) KIRKKO. Uusrenessanssityylinen puukirkko v:lta 1869. Suunnittelija G.Th.Chievitz. R2
2. (11.3) KARJALAN VANHAN KIRKON PAIKKA. Kirkonpaikka, johon seurakunnan ensimmäinen kirkon rakennettiin 1600-luvulla. H2
3. (11.2) VEHMAISTEN KIRKONPAIKKA. V.1769 rakennetun Betelin kirkon paikka, jossa perusta vielä on näkyvissä. H2

KARUNA (12)

54. (12.1) KIRKKO. Kivikirkko, rakennettu 1908-1910, suunnittelija Jos. Stenbäck. Arvoa miljöön osana. M2
55. (12.2) KARUNAN KARTANO. Päärakennus 1570-luvulla rakennettu kivilinna, jota on uusittu 1700-luvulla. Uusrenessanssityyliset yksityiskohdat nykyisessä asussa peräisin 1860-luvun korjauksista. Sivurakennuksia 1700-luvulta. Erityisen hieno puisto. R1, M1, H2
56. (12.3) KÄRKKINEN. Herraskartanoalue, johon kuuluu 1880-luvulla rakennettu uusrenessanssityylinen päärakennus sekä empiretyyliset puuvaja ja makasiini. M3
57. (12.4) PÄISTÄRPÄÄ. Herraskartanoalue, jossa päärakennuksen runko 1700-luvulta, uusittu 1921. M3
58. (12.5) SANDÖ. Mahdollisesti jo 1700-luvun alkupuolella rakennettu puinen, 2-kerroksinen herraskartanon päärakennus ja siihen liittyvä puutarha. R2, M3

EMIÖ (13)

9. (13.1) KIRKKO. Harmaakivikirkko 1400-luvulta, länsipäädyn torni 1781 tulipalon jälkeen. Perusteellinen restaurointi (Kai Palmquist) 1961-62. R1
10. (13.2) ROVASTINPAPPILA. Empiretyylinen pappilan päärakennus 1840-luvulta, piharakennuksia 1700- ja 1800-luvuilta. R2 (päärakennus)
11. (13.3) KEMIÖN KIRKON, PAPPILAN JA PITÄJÄNMAKASIININ yhdessä muodostama miljöökokonaisuus. M2
12. (13.4) SAGALUNDIN museoalue. M2
13. (13.5) VESTLAXIN KAIVOSKUILUT (SJÖHOLM). Antonius Timmermanin kalkkikiviveistämön paikka, jossa 1500-luvulla hakattiin mm. eräs Tukholman linnan portaaleista. Kaivoskuilut myös maisemallisesti erityisen tehokkaita. H1

74. (13.13) Edelliseen liittyvä maisemallinen suoja-alue. M2
75. (13.6) GAMMELBYN KARTANO. Klassistinen herraskartanon päärakennus, runko 1700-luvun lopulta. Pystyvuoraus 1800-luvun lopulta. Arkkitehti Charles Bassin aikoinaan omistama rak. R3.
76. (13.7) SYVÄLAHDEN (SJÖLAX) KARTANO. Runko-osa rakennettu 1811-12, siivet 1860-luvulla. Tila nykyisen omistajasuvun (Jäger-skiöld) hallussa yhtäjaksoisesti 1600-luvulta saakka. Suuri puisto, jossa mm. jäännöksiä paikalla olleesta 1500-luvun kartanolinnasta ja empiretyylisiä talousrakennuksia 1800-luvulta. M1, R2(päärakennus)
77. (13.8) VÄSTANKÄRRIN KARTANO. Klassistinen herraskartanon päärakennus, alunperin rakennettu 1700-luvun lopulla, uusittu useampia kertoja. Talouspihassa uusrenesanssityylinen tallirakennus. R2(päärakennus ja puisto), M3
78. (13.9) VIKIN KARTANO (VIKSGÅRD). Herraskartanoalue, johon kuuluu barokkikartanoita jäljitellen 1906 rakennettu päärakennus ja talousrakennuksia 1700- ja 1800-luvuilta. Vanha puisto päärakennuksen ympärillä. Keskiaikainen suurmies-tila. H2, M3
9. (13.10) GUNDBYN KARTANO. Herraskartanoalue, johon kuuluu klassistinen, tosin vasta 1880-luvulla rakennettu 2-kerroksinen päärakennus ja 1800-luvun alkupuolelta oleva pakarirakennus sekä hoidettu puisto niiden ympärillä. R3 (päärakennus ja pakari), M3
0. (13.12) KEMIÖN SÄÄSTÖPANKIN RAKENNUS. Neoklassistinen pankkirakennus vuodelta 1917, suunnittelija Erik Bryggman. R3

ORPPOO (14)

1. (14.1) KIRKKO. Harmaakivikirkko, jonka runko-osa peräisin 1300-luvulta, länsitorni ja holvit 1400-luvulta. Myöhäisgoottilainen kuorilehteri. Restauraointi 1952-53 (N.E. Wickberg) R1
2. (14.2) KORPPOON PAPPILA. Historiallinen pappila-alue, johon

kuuluu aittoja 1700-luvulta.

R3 (aitat), M3

33. (14.3)

KORPPOONKARTANO. Herraskartanoalue, johon kuuluu vanhempi puinen barokkityylinen päärakennus 1700-luvulta sekä klassistinen kivinen, 2-kerroksinen päärakennus v:lta 1804 (suunnittelija Charles Bassi).

R1(Uudempi päärakennus), M2

34. (14.10)

KORPPOON KIRKON JA KORPPOONKARTANON MAISEMA. Historiallinen maisemakokonaisuus, jossa kirkko ja kartano ovat olleet hallitsevassa asemassa. M3

35. (14.4)

KORPOSTRÖMIN KARTANO. Historiallinen kartanoalue, johon kuuluu 1700-luvun alkupuolelta oleva puinen, karoliinista barokkia edustava päärakennus sekä vanhoja kivisiä kellareita ja makasiini vuodelta 1784.

R2 (päärakennus), H3, M3

36. (14.11)

KORPOSTRÖMIN KARTANON, SATAMAN JA TAISTELUPAIKAN käsittävä maisemakokonaisuus. Alueella Korpoströmin taistelussa kaatuneiden muistomerkki. M3

37. (14.5)

FINNÖ, JUNGRTUDANS-kivikehiä (2 kpl), H1

38. (14.6)

UTÖN SATAMA JA KYLÄ. Historiallisesti mielenkiintoinen saaristolais- ja kalastajakylä, jota uusittaessa olisi perinnäinen skaalallinen ja kaavallinen tilanne otettava lähtökohdaksi. M3

39. (14.7)

UTÖN MAJAKKA. Maamme vanhin käytössä oleva majakkarakennus rakennettu alunperin v. 1753, uusittu 1814. R2

40. (14.8)

JURMON SAARI. Paitsi luontonsa puolesta myös kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoinen saaristomiljöö. Alueella pieni puukirkko vuodelta 1846 sekä entisten kirkkojen paikkoja tai perustuksia, sekä nk. munkringar. Kansatieteellisesti arvokas kalastajakylän rakennustyhmä. H1 (rauniot), M3

91. (14.9) BJÖRKÖN SAARI. Historiallisesti mielenkiintoinen saarimiljö, johon liittyy muistoja varhaiskeskiaikaisesta kauppa- ja lähetysmatkoista. Kirkonpaikka. Vintringsnäsetillä ilmansuuntalatomus (36 ilmansuuntaa). Lähettyvillä nk. Stenhus, perimätiedon mukaan hautalatomus. H1 (osittain), M3 (koko saari)
- KOSKI TL (15)
92. (15.1) VANHA KIRKKOMAA JA TAPULI. Mikael Piimäsen rakentama kellotapuli vuodelta 1777. R1
93. (15.3) KELLOTAPULIA JA MAKASIINIA ympäröivä maisemallinen suoja-alue. M3
94. (15.2) KOSKEN KARTANO. Herraskartanoalue, johon kuuluu tyyliiltään myöhäistä empireä edustava päärakennus v:lta 1867. M3.
- USTAVI (16)
51. (16.1) KIRKKO. 1783 rakennettu länsitornillinen puukirkko. Korjattu viimeeksi 1967. R1, M1
6. (16.2) PAPPILA. Uusrenessanssityylinen pappilan päärakennus 1800-luvun lopulta. R3, M3
7. (16.3) ISO-RAHIN KARTANO l. LATOKARTANO. Entinen kruununvirka-talo, jonka nykyinen päärakennus 1870-luvulta. M3
3. (16.) KAURISSALON ITÄTALO. Talonpoikauskartano, johon kuuluu päärakennus 1800-luvun jälkipuoliskolta ja sitä vanhempi sivurakennus sekä kavinavetta v:lta 1869. R3 (sivurakennus ja navetta), M3
9. (16.4) VÄSTERBY. Talonpoikauskartanoalue, johon kuuluu klassis-tinen päärakennus 1800-luvun puolivälistä. M3
10. (16.) TULKKILA: Talonpoikauskartanoalue, johon kuuluu n. v. 1900 rakennettu empiretyyliä mukaileva päärakennus, kellari ja tuulimylly. M3

- 101.(16.) IDULA. 1860-luvulla rakennettu talonpoikaistalon päära-
kennus. R3
- 102.(16) ISOKARTANO. Talonpoikaistalontalve, johon kuuluu yleis-
sävylltään uusrenessanssia edustava päärakennus ja sitä
vanhempi sivurakennus, nyk.asu 1800-luvun lopulta.
M3
- 103.(16.5) LYYPERTÖN KASARMI. Reservikasarmialue 1800-luvun lopulta.
M3
- 104.(16.) KUSTAVIN KIRKONKYLÄN KESKUSTA. Mäelle sijoittunut vanha
kyläryhmä, jota uusittaessa olisi mitta- ja asemakaavalli-
nen perinteellinen tilanne säilytettävä. M3
- AITILA (17)
- 05.(17.1) KIRKKO. 1400-luvun puolivälin jälkeen rakennettu harmaa-
kivikirkko. Viimeeksi restauroitu 1967-68. R1
- 06.(17.2) PALTTILAN KARTANO. Empiretyylinen herraskartanon pääraken-
nus sekä siihen liittyvä puistoalue. Harmaakivikellari
1600-luvulta. R2, M2
- 07.(17.3) KAUKOLA. Entinen upseerinvirkatalo, jonka päärakennus
alunperin rakennettu 1700-luvulla, uusittu myöhemmin
useaan kertaan. R3
- 08.(17.4) PALMUNEN. Klassistinen talonpoikaistalontalve 1800-
luvun puolivälistä. R3, M3
- 09.(17.5) KAUPPILAN TALO. Pääasiassa 1800-luvun kuluessa umpipiha-
järjestelmää noudattaen rakennettu talonpoikaistalontalve-
kokonaisuus.
- 10.(17.6) UNTAMALAN KYLÄKIRKKO. 1785 rakennettu Pietarin kirkko,
osaksi purettu ja uusittu "vanhaan muotoon" 1870. Vanhin
paikalla ollut kirkko rakennettiin ehkä jo ristiretkien
aikana Untamalan pitäjän kirkoksi. Kiviaidalla ympäröity
hautausmaa, jossa sijaitsee useihin tarinoihin liittyvä
"Kalevanpojan viikatteenkivi", varhaiskristillinen hau-
takivi. H1, M1, R2 (kirkko).

111. (17.) UNTAMALAN KYLÄN miljösuojelualue. Kirkon ja kirkkomaan lisäksi kuuluu tähän seutukunnan asutushistorian kannalta tärkeään alueeseen useita edustavia talonpoikaisrakennuksia, joiden asemakaavallinen sijoittuminen edustaa perinteellistä kyläryhmitystä. M2
112. (17.) KODISJOEN SAARNAHUONE: 1907 valmistunut kirkko (suunnittelija J. Fr. Lindegren). Samalla paikalla ollut saarnahuone ilmeisesti 1600-luvulta lähtien. Hautausmaa. H2, R3 (kirkko), M3
113. (17.) SOUKAISTEN PYNÄN PERTTELIN KIRKKO. Vanhalle kirkon paikalle n. 1800 siirretty kirkko. Nykyinen asu pääosaltaan 1800-luvulta. R2, H2, M2
114. (17.) VALKON KIRKONPAIKKA. Vanhan kirkonpaikka ja kalmisto. H2
114. (17.) SALKON TALO. Alunperin umpipihajärjestelmän mukaan rakennettu talonpoikaisrakennusryhmä. M3

MEMU (18)

115. (18.1) KIRKKO. P. Olavin kirkko, harmaakivinen runkokuone rakennettu 1450-60-luvuilla. Kellotapuli rakennettu 1812. R1, M2
116. (18.2) MONNOISTEN KARTANO. Historiallinen kartanopaikka, jossa nykyisen päärakennuksen kivinen osa 1700-luvun lopulta. H3, R3
117. (18.3) NYYNÄISTEN (NYNÄS) KARTANO. Historiallinen suurmiestila ja upseerivirkatalo. Nykyinen päärakennus 1700-luvulta. Pihassa 1500-luvun kivilinnan kellari. "Elinan surman" tapahtumapaikka. H1, R2

IETO (19)

18. (19.1) KIRKKO 1300- ja 1400-luvuilla rakennettu harmaakivikirkko, tiilikuori 1902. R1
19. (19.2) VANHALINNA. Rautakautinen ja varhaiskeskiaikainen linnanvuori. H1, M1
20. (19.4) NEUTELAN KARTANO. Herraskartano, jonka päärakennuksessa osia 1700-luvulta, nykyinen asu 1883 ja 1921 korjausten tulosta. Puisto. R3, M3

- 121.(19.5) NAUTELAN KARTANON TALLIRAKENNUS. Maaherra von Willebrandtin rakennuttama, tiilestä muurattu tallirakennus 1800-luvun taitteesta. R2
- 122.(19.6) NAUTELAN MYLLY. Osaksi kivistä muurattu myllyrakennus 1800-luvun lopulta ja siihen liittyvä koski. R2, M2
- 123.(19.7) LITTOISTEN TEHDAS. TEHDASRAKENNUKSIDA 1850-luvulta. (tark.)
- 124.(19.8) MOISION TALO. Talonpoikaisrakennus 1800-luvun alusta, nyk. asu 1800-luvun lopulta. R3
- 125.(19.9) AURAJOKILAAKSON kulttuurimaisemakokonaisuus, lähtökohtana Vanhalinna. M1
- 126.(19.10) Sama kuin edellä. M2
- 127.(19.11) Sama kuin edellä, M3
- 128.(19.) LIUKKAAN TALO(RÄHÄLÄN KYLÄ). Päärakennuksen, pikkutuvan ja luhtirivin muodostama kansatieteellisesti merkittävä rakennuskokonaisuus. R3

LOKALAHTI (20)

- 129.(20.1) KIRKKO. Puinen pitkäkirkko aumattuine kuorineen ja kylkiäisineen vuodelta 1763 (J.Höckert).1728 rakennettu kellotapuli. R1
- 130.(20.3) HERMANSAAREN KARTANO. Keskiaikainen suurmiestila, jossa nykyinen päärakennus 1910-luvulta. M3, H3, R3
- 131.(20.4) PALKKISTEN KARTANO. Keskiaikainen suurmiestila, jonka päärakennuksen runko mahdollisesti jo 1700-luvulta. nyk.asu 1920. H3
- 132(20.) HEIKKALA. Talonpoikaiskartanoalue, johon kuuluu klassistinen päärakennus 1800-luvun puolivälistä ja n. 1900 rakennettu uudempi uusrenessanssityylinen päärakennus. M3

ARTTILA (22)

- 133.(22.1) KIRKKO. Anders Piimäsen rakentama puukirkko vuodelta 1765. keskiaikaisen sakastin raunio kirkon vierellä. R1

134. (22.2) PAPPILA. Klassistinen 1849 rakennettu pappilan päärakennus, jonka nykyinen asu pääasiassa peräisin korjauksista 1900-luvun taitteessa. R3
135. (22.3) KROUVIN kylän kirkonpaikka. Perimätiedon mukaan nykyistä kirkonpaikkaa vanhempi kappelinpaikka ja kalmisto. H2
136. (22.4) MARTTILAN TAISTELUN PAIKKA. 1599 tapahtuneen taistelun tarinoiden mukainen paikka. (Toisten tietojen mukaan taistelu ollut Santtion niemellä nyk. Kosken pitäjässä). H3
137. (22.6) KAUNELAN TALO. Kansatieteellisesti merkittävä rakennuskokonaisuus. R3
- MAASKU (23)
138. (23.1) KIRKKO. Harmaakivikirkko, jonka runkokuone peräisin 1300-luvun alkupuolelta, holvit ja tiilipäädyt 1400-luvun puolivälin jälkeen. Sakaristo mahdollisesti 1200-luvun lopusta. Tappulin kivinen pohjakerros luultavasti keskiaikainen. R1
139. (23.2) PAPPILA. Empiretyylinen pappilarakennus 1830-luvulta. Tärkeä myös kirkonkylän miljöön osalta. R2
140. (23.4) KARINKYLÄN ISONTALON LUOSTARINPAIKKA. Baantalin luostaria edeltäneen birgittalaisluostarin kirkon tai kappelin paikka. H1, M2
141. (23.5) STENBERGAN (TEINPERIN) PIISPANLINNAN RAUNIO. Mahdollisesti jo 1100-luvun lopulla rakennetun ja 1300-luvulla hävinneen piispanlinnan raunio Linnanvuorella. Maisemallisesti poikkeuksellisen hieno sijainti. M1, H1
42. (23.9) Stenbergaan liittyvä maisemallinen suoja-alue. M2
43. (23.6) KANKAISTEN KARTANO. Vanhimmalta osaltaan 1400-luvun lopulla peräisin oleva kartanolinna. Vanhin jatkuvasti käytössä oleva asuinrakennus maassamme. R1, H1, M1
44. (23.9) Edelliseen liittyvä maisemallinen suoja-alue. M3

145. (23.7)

OHENSAARI. Herraskartanoalue, jossa uusi päärakennus. M3

146. (23.8)

OHENSAAREN KARTANON VILJAMAKASIINI. Empiretyylinen kivinen viljamakasiini. R2

MERIMASKU (24)

147. (24.1) KIRKKO. Vuonna 1726 rakennettu puinen ristikirkko. Kirkkomaata ympäröi vanha puinen aita. R1

MIETOINEN (25)

148. (25.1) KIRKKO. Harmaakivinen pitkäkirkko, jonka runko-osa on Henrik Flemingin rakennuttama 1643. Jatkettu myöhemmin, länsitorni 1819. R2

149. (25.2) HIETAMÄEN P. Jaakobin kirkon paikka. Keskiaikainen kirkonpaikka, jossa sijainneen, mahdollisesti 1500-luvulla rakennetun puukirkon jäännökset olivat vielä nähtävissä 1880-luvulla. Muistomerkki. H1

150. (25.4) ENTINEN PAPPILAN PÄÄRAKENNUS. Nykyisin maatilan päärakennuksena toimiva uusrenessanssityylinen pappilarakennus v:lta 1888. R3.

151. (25.5) LEHTISEN KARTANO JA KARTANOLINNAN RAUNIO. Keskiajalta lähtien asuttu kartanoalue, johon kuuluu Flemingien 1500-luvulla rakennuttaman kartanolinnan kellareita ja 1850-luvulla rakennettu uusrenessanssityylinen päärakennus. R1, H2, M2

152. (25.7) LEHTISEN KARTANON ja kartanolinnan ympärillä oleva maisemallinen suoja-alue. M3

153. (25.6) SAAREN KARTANO. Keskiajalta lähtien asuttu suurmiestila, 1600-luvun lopulta everstipuustelli. Nykyinen kustavilainen päärakennus 1780-luvulta. Valtion omistama. R1

154. (25.8) SAAREN KARTANOON liittyvä maisemallinen suoja-alue. M3

155. (25.) KATAVAISTEN MERILÄN talon aitat. Kaksi 1800-luvun alusta peräisin olevaa luhtiaittaa. R3

156. (25.) VALASKALLION VUOLAN talon aitat. Kansatieteellisesti arvokkaita aittarakennuksia Vuolan talon pihapiirissä, johon kuuluu lisäksi kellarirakennus. Tyypillinen ja edustava talonpoikaispiha. M3, R3

157. (25.) VALASKALLION KYLÄMILJÖ. Seudun perinnäistä talonpoikaista asuntokulttuuria ja rakennusten asemakaavallista sijoittu-

mista ilmentävä kylämaisema, johon kuuluvat mm. Vuolan, Nikulan ja Anttilan talot. M3

MYNÄMÄKI (26)

- 158.(26.1) MYNÄMÄEN KIRKKO. Vuoden 1300 paikkeilla rakennettu harmaakivi-kirkko (P.Laurentiuksen ja P.Eerikin). Kirkossa Henrik ja Ebba Flemingin hiekkakivinen hautapatsas v:lta 1632. R1
- 159(26.2) PAPPILAN MILJÖ. Historiallinen pappilanpaikka Mynämäenjoen muodostamassa niemessä, olennaisesti kirkon ja pappilan muodostama maisemakokonaisuuteen kuuluva osa. Pappilan päärakennus sellaisenaan vähäarvoinen. M2
- 160.(26.) KALLOISTEN KARTANO. Herraskartanokokonaisuus, johon kuuluu vanhempi, n.v.1800 rakennettu klassistinen päärakennus ja uudempi, 1800-luvun puolivälin tienoilta oleva empiretyylinen päärakennus. Pihapiirissä myös empiretyylinen aittarakennus. R2 (molemmat päärakennukset ja aitta), M3
- 161.(26.3) KIUSALAN KARTANO. Talonpoikaiskartano, jossa rakennuksia 1800-luvulta. M3
- 162.(26.4) KUNILAN KARTANO. Historiallinen kartanoalue, johon kuuluu klassistinen, 1934 perusteellisesti uusittu päärakennus. Hoidettu puisto. R3, M3

VAANTALI

- 163.( ) LAPILAN KARTANO. 1763 C.F.Schröderin piirustuksen mukaan rakennettu kustavilainen herraskartanon päärakennus. Puisto. R2, M2
- 164.( ) LUOLALAN KARTANO (varsinais-Suomen Emäntäkoulu). Klassistinen päärakennus 1800-luvun alkupuolelta. R3
- 165.( ) HAIJAISTEN ALI-JA YLITALOT. Perinnäistä talonpoikaista rakennuskulttuuria edustava kokonaisuus. Rakennukset pääosaltaan peräisin 1700- ja 1800-luvuilta. Tuulimylly v:lta 1741. R3(Alitalon päärakennus sekä siihen liittyvä piha rakennuksineen, Ylitalon päärakennus, tuulimylly). M3

- 166.( ) KEITIN TALO, (KEITILÄ). Mansardikattoinen, pystyvuorattu, sävyiltään kustavilainen talonpoikaistalo. R3, M3
- 167.( ) KEITILÄN ALISTALO. Tyyliiltään klassistinen talonpoikaistalon päärakennus. R3
- 168.( ) ALI-KÄKÖLÄN TALO. Edustavasti rakennettu talonpoikaistalon, johon kuuluu empiretyylinen päärakennusvinkkeli, uudempi osa 1850-luvulta. R3, M3
- 169.( ) YLI-KÄKÖLÄN TALO. Edustavasti rakennettu talonpoikaistalon, jossa empiretyylinen päärakennus, nyk.asu 1800-l. puolivälin tienoilta. R3, M3
- 170.( ) SAKSILAN TALO. Talonpoikaistalon päärakennus, jonka nykyinen uusrenessanssityylinen asu peräisin 1900-l. taitteesta, rakennusrunko vanhempi.
- 171.( ) HAIJAISTEN LINNAVUORI. Muinainen linnavuori, jolla historiallisen arvonsa lisäksi merkitystä maisemalliselta kannalta. M3
- 172.( ) KULTARANTA , R1, M1

NAUVO (28)

- 173.(28.1) NAUVON KIRKKO. 1400-l. puolivälistä peräisin oleva harmaakivikirkko. Restauraoitu 1958 (A.C.Stigell) R1
- 174.(28.2) NAUVON KIRKON länsipuolella oleva maisemallinen suoja-alue. M3
- 175.(28.3) NAUVON PAPPILAN ALUE. Maisemakokonaisuus, johon kuuluu 1800-l. lopulta peräisin oleva uusrenessanssityylinen päärakennus. M3
- 176.(28.4) PIPARBYGÅRD. Historiallisesti mielenkiintoinen talonpoikaistila, jonka nyk. yleissävyltään klassistinen päärakennus 1800-luvun alusta. R3, M3
- 177.(28.5) DALKARBYN KYLÄMAISEMA. Perinnäistä saaristopitäjän rakennuskulttuuria ja rakennusten kaavallista sijoittumista edustava kylämiljö. Siihen kuuluvat mm. Östergårdin ja Södergårdin talot. Rakennuskanta yleensä peräisin 1800-luvun puolivälin tienoilta. M3

178. (28.6) KÄLDINGEN KARTANO. Herraskartanokokonaisuus, johon kuuluu 1760-luvulla rakennettu rokokootyylinen päärakennus. R2 (päärakennus).
179. (28.14) KÄLDINGEN KARTANON MILJÖÖ. Herraskartanomiljöö, johon lisäksi liittyy muisto paikalla toimineesta kaakeli- ja liitupiippu- tehtaasta. M3
180. (28.16) GRÄNNÄSIN STORGÅRD. Alunperin 1760-luvulla rakennettu kartano- rakennus, jonka nykyinen empireasu 1800-luvun alkupuolelta. R2
181. (28.15) GRÄNNÄSIN UTTIS. Empiretyylinen herraskartanon päärakennus 1840-luvulta. R2
182. (28.8) HÖGSARIN (HAUKISAAREN) KARTANON VILJAMAKASIINI. Kustavilainen herraskartanoille luonteenomainen kivinen viljamakasiini. R3
183. (28.17) HÖGSARIN kartanon miljöökokonaisuus. M3
184. (28.9) NORRBYN KARTANO. Herraskartanokokonaisuus, johon kuuluu empire- tyylinen päärakennus 1840-luvulta ja alaosalta harmaakivinen viljamakasiini. M3
185. (28.10) SEILIN HOSPITAALIN KIRKKO. Entisen sairaalaseurakunnan v. 1733 rakennettu puukirkko. R2, M2
186. (28.11) SEILIN entisen hospitaalin alue. R2, M3
187. (28.12) NÖTÖN KIRKKO. Puinen, pohjamuodoltaan kummastakin päästä kol- mitaitteinen pitkäkirkko. Rakennettu 1750-luvulla. R1
188. (28.13) NÖTÖN KIRKON MILJÖÖ. M2
189. (28.) KVIVLAXIN KYLÄ. Kalastus- ja maanviljelyselinkeinoa harjoitta- nut kylä, joka vielä suhteellisen hyvin on myös rakennuskult- tuurinsa osalta säilyttänyt perinnäisen ilmeensä. R2, R3(eräät yksittäiset rakennukset) M3 (koko kylä).

OUSIAINEN (29)

90. (29.1) NOUSIAISTEN KIRKKO. 1200-luvun lopulla rakennettu harmaakivi- kirkko, P. Henrikin kenotafin paikka. H1, R1

191. (29.2) NOUSIAISTEN KIRKON MILJÖÖ. M2
192. (29.3) REPOLAN KIRKKOMÄEN KIRKONPAIKKA. Oletettu Nousiaisten nykyistä kirkkoa vanhemman kirkon paikka. H1
193. (29.4) SANTAMALAN KAPPELINMÄEN KIRKONPAIKKA JA KALMISTO. Oletettu P.Henrikin hautapaikka ja seudun alkuperäisen Santa Marian kirkon paikka. H1, M2
194. (29.4) SUKKISTEN KARTANO. Herraskartano, jonka kustavilainen päärakennus 1700-luvun lopulta. R3.
- PAIMIO (31)
195. (31.1) PAIMION KIRKKO. 1681-89 rakennettu harmaakivikirkko. Perusteellisesti korjattu 1863. R2
196. (31.2) PAIMION KIRKON KELLOTAPULI. Mikael Blomgrenin 1768 rakentama barokkitapuli. R1
197. (31.8) RÄPÄLÄN KIRKONPAIKKA. Paimion P.Mikaelin kirkon paikka. Keskiajalla rakennettu kirkko oli käytössä 1680-luvulle saakka. Muistokivi. H1
198. (31.3) P.JAAKOPIN KIRKKO. 1928 Lars Sonckin piirustusten mukaan rakennettu kivikirkko varhaiskeskiajalta saakka kirkonpaikkana ("seitsemän pitäjän kirkko") tunnetulla alueella. Rehviderin hautakappeli. H1, R2, M2
199. (31.4) VIKSBERGIN KARTANO (HEVONPÄÄ). C.F.Schröderin piirustusten mukaan kivistä rakennettu rokokootyylinen herraskartanon päärakennus. Hoidettu puisto. R1, M1
200. (31.5) PAIMIONJOEN JOKILAAKSON KULTTUURIMAISEMÄKOKONAISUUS (HEVONPÄÄ-PADDAINEN - MELTOLA - HERRANKARTANO) M2
201. (31.13) PAIMIONJOEN JOKILAAKSON KULTTUURIMAISEMÄKOKONAISUUS (HERRANKARTANO - PAIMIO) M3
202. (31.6) SPURILAN KARTANO. Herraskartanorakennus, joka perimätiedon mukaan peräisin 1700-luvulta. Nyk.asu 1800- ja 1900-lukujen uusintojen jäljiltä. Hoidettu puisto. R3, M3

203. (31.7) PAIMION PARANTOLA. Alvar Aallon suunnittelema, 1929-33 rakennettu parantolarakennus. Funktionalistisen arkkitehtuurin tärkeimpiä monumentteja. R1
204. (31.8) HERRANKARTANO. Historiallisesti mielenkiintoinen, tarunomainen kartanolinnan paikka. Esihistoriallisia esinelöytöjä ja jätteitä keskiaikaisesta asutuksesta. Kuninkaankartano. H1
205. (31.10) ARON TALO. Talonpoikaistalon päärakennus, parhaiten säilyneitä esimerkkejä seudun perinnäisestä kansanomaisesta rakennuskulttuurista. R3
206. (31.11) RUKKIJOEN KYLÄ. Talonpoikaiskylä, jota uusittaessa olisi mita- ja asemakaavallinen, perinnäinen luonne säilytettävä. M3
207. (31.12) JUNTOLAN KOSKI. Koskimaisema, jolla paitsi maisemallisesti, on arvoa myös teollisuushistorian kannalta. M3

PARAINEN (32, 33)

208. (32.1) PARAISTEN KIRKKO. 1300-luvun alusta peräisin oleva harmaakivikirkko. Restauraointi 1964. R1
209. (32.2) PARAISTEN HAUTAUSMAAN SIUNAUSKAPPELI. Erik Bryggmanin suunnittelema funktionalistinen siunauskappeli v:lta 1930.
210. (32.3) PARAISTEN MALMIN KANAALIN MILJÖÖ. Maisemakokonaisuus, johon kirkon ja kanaalin lisäksi kuuluvat mm. Fredrika Runebergin äidin mökki ja vanha kirjastotalo. M3
211. (33.1) PARAISTEN ROVASTINPAPPILAA. 1800-luvun alusta peräisin oleva pappilarakennus, jota uusittu 1900-luvun taitteessa. Rakennukseen liittyy kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoisia tapauksia ja sen arvo miljööön osana on merkittävä. H3, M3
212. (33.2) KUITIAN KARTANO (QVIDJA). 1500-luvulla harmaakivestä rakennettu kartanolinna. R1
213. (33.3) KUITIAN KARTANON MILJÖÖ. Kartanomaisemakokonaisuus, johon vanhan kivilinnan lisäksi kuuluu uudempi, lähinnä uusrenessanssityylinen puinen päärakennus ja hoidettu puisto. M2

214. (33.4) KAPELLSTRAND (KAPPELIRANTA). Historiallinen herraskartanoalue johon kuuluvassa päärakennuksessa on kellareita 1600-luvulta. H2, M3
215. (33.5) LOFSDALIN KARTANO. Herraskartanokokonaisuus, johon kuuluu nykyiselle paikalleen 1900-luvun alussa siirretty kustavilainen päärakennus, sekä talousrakennuksia 1800-luvulta. M3
216. (33.6) SIMONBYN KALKKILOUHOS. Kansanomaisen pienteollisuuden muodossa toimineiden kalkkikivilouhosten jäännöksiä metsässä. H3, M3
217. (33.7) ATUN KARTANO JA TEHDASALUE: Vanha herraskartano ja teollisuusalue, jossa rakennuksia 1790-1800- ja 1900-luvuilta. R2(päärakennuksen pihapiirissä olevat rakennukset), M3, H3
- PIIKKIÖ (34)
218. (34.1) PIIKKIÖN KIRKKO. Samuel Bernerin suunnittelema myöhäisbarockikirkko v: lta 1748-55. Restaurointi 1965(H.Havas)
219. (34.2) PAPPIBA. Pappila-alue, jossa alunperin 1700-luvulta peräisin oleva päärakennus. Pietari Kalm asui täällä ja perusti barokkityylisen pappilapuutarhan, joka oli ensimmäisiä lajiaan Suomessa. Kivinavetta 1800-luvun alusta. H2, M3
220. (34.3) PUSSILAN KARTANO. Herraskartanoalue, jossa 1700-luvulla rakennettu ja 1902 uusittu päärakennus. Puisto. M3
221. (34.4) LINNUNPÄÄN KARTANO. Herraskartanomiljö, johon liittyy 1800-luvun alusta oleva ja 1850-luvulla nykyiseen empireasuunsa muutettu päärakennus. M3
222. (34.5) NARJUKSEN TALO. Kansanomaista rakennuskulttuuria edustava suhteellisen hyvin säilynyt talonpoikaistalo. R3
223. (34.6) ISOKARTANON KARTANO. Tyyliiltään myöhäistä empireä edustava herraskartanorakennus 1850-luvulta. R3
224. (34.7) "PIISPAIN KASTEHUONE". Uusgoottiseen tyyliin rakennettu puistotemppele, jonka sisällä olevan lähteen vedellä sanotaan aikoinaan suoritetun kastetoimituksia. Myöhemmin terveyslähde. H3
225. (34.8) PUKKILAN KARTANO. Vanha kartanoalue, jossa rokokootyylinen

päärakennus 1760-luvulta. Entistetty 1964-68. Museona. R1

226. (34.9) RAADELMAN KARTANO. Piikkiönlahden kulttuurimaisemakokonaisuuteen liittyvä herraskartanoalue ja puisto. M3
227. (34.10) TUORLAN KARTANO. Vanha herraskartanoalue, jossa empiretyylinen päärakennus ja kivimakasiineja. R2, H2
228. (34.11) TUORLAN KARTANON MILJÖÖ. M3

PYHÄMAA (35)

229. (35.1) PYHÄMAAN LUODON UHRIKIRKKO. 1660-luvulla rakennettu puinen pitkäkirkko, jonka interiööri on rikkaasti koristettu maalauksin. R1
230. (35.2) PYHÄMAAN KIRKKO. Harmaakivestä 1804 rakennettu klassistinen kirkko. R3
231. (35.4) PYHÄMAAN KIRKONKYLÄN MILJÖÖ. M3

PYHÄRANTA (36)

232. (36.1) TÄTILÄN TALO. Kansanomaista rakennuskulttuuria poikkeuksellisen hyvin edustava talonpoikaistilan päärakennus ja pihapiiri. M1, M2
233. (36.2) SANTTION KYLÄMILJÖÖ. Perinnäistä rakennustapaa ja kaavallista sijoittumista edustava talonpoikainen kyläkokonaisuus. M3
234. (36.3) RIHTNIEMEN PIISPANRINKI. 8-kulmainen luonnonkivistä ladottu kehä metsässä, joka tarujen mukaan liittyisi Piispa Henrikin maihinnousutapahtumiin. Toinen taru yhdistää sen piispa Arvid Kurjen pakoretkeen 1522. H1, M2
235. (36.4) PYHÄRANNAN ENTINEN PAPPILA YLIKYLÄSSÄ: Myöhäistä empireä edustava, 1800-luvun lopulla nykyiseen asuunsa korjattu pitäjän entisen pappilan päärakennus ja pihapiiri. R3, M3

PÖYTYÄ (37)

236. (37.1) PÖYTYÄN KIRKKO. Mikael Piimäsen 1792-93 rakentama puukirkko. R2

237. (37.2)
(37.11) VANHA HAUTAUSMAA. Puistona oleva, punaisella hirsiaidalla erotettu vanha hautausmaa-alue ja kirkonpaikka. R1(aita), H1
238. (37.3) PÖYTYÄN ENTINEN PAPPILA. V.1802 rakennettu, klassistinen, 2-kerroksinen pappilan päärakennus. Museona. R2
239. (37.4) MANTTAALIN TALO. Seudun kansanomaista rakennuskulttuuria edustavalla tavalla ilmentävä talonpoikaistalon päärakennus 1800-luvulta. R2.
240. (37.5) PIHLAVAN KARTANO. Herraskartanokokonaisuus, johon kuuluu rakennuksia 1700- ja 1800-luvuilta. Vanhempi päärakennus empire-tyylinen. Uudempi päärakennus uusittu 1890-luvulla. R2 (pihapiirin rakennukset).
241. (37.9) Edelliseen liittyvä suoja-alue.
242. (37.6) JUVAN KARTANO. Kartanomiljöö, johon kuuluu uusrenesanssityylinen päärakennus 1870-luvulta ja talousrakennuksia 1800-luvun alusta. M3
243. (37.7) YLI-RAATIKAISTEN TALO. Talonpoikaiskartano 1800-luvun jälkipuoliskolta. M3
244. (37.8) MÄÄHÄRIN TALO. Kartanoalue, johon kuuluu 1859-luvulla rakennettu päärakennus. M3
245. (37.10) VAURANOJAN MYLLY. Kansanomaista pienteollisuutta edustava, kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoinen myllyrakennus. M3
- RAISIO (38)
246. (38.1) RAISION KIRKKO. 1300-luvun alussa rakennettu harmaakivikirkko, R1
247. (38.2) KROOKILAN TALO. Edustavasti rakennettu talonpoikaistalo, jonka päärakennus mahdollisesti jo 1700-luvulta. R2, M3
248. (38.3) HUHKON TALO. Talonpoikaiskartanoalue, johon kuuluu uusklassiseen tyyliin rakennettu päärakennus. M3
249. (38.4) HINTSAN KARTANO. 1800-luvun alussa klassistiseen tyyliin rakennettu herraskartanon päärakennus. R2

250. (38.5) Edelliseen liittyvä maisemallinen suoja-alue. M3
- RUSKO (39)
251. (39.1) RUSKON KIRKKO. 1400-luvun puolivälissä valmistunut harmaakivi-kirkko. 1741-44 rakennettu kellotapuli. R1
252. (39.2) KIRKON, PAPPILAN JA NISSIN TALON MUODOSTAMA MILJÖÖKOKONAISUUS. M3.
253. (39.3) ÄÄRILÄN TALO, Merttilän kylässä. Maatila, joka iältään on pitäjän vanhimpia. Nykyinen päärakennus alunperin 1800-luvun taitteesta. M2
254. (39.4) KESKIKYLÄN TALO Mettilässä. Seudun talonpoikaista rakennuskulttuuria edustava rakennuskokonaisuus. H3, M3
- RYMÄTTYLÄ (40)
255. (40.1) RYMÄTTYLÄN KIRKKO. 1400-luvun jälkipuoliskolla rakennettu harmaakivikirkko. R1
256. (40.2) KIRKKOON LIITTYVÄ MAISEMALLINEN SUOJA-ALUE. M2
257. (40.3) PAPPILA. 1800-luvun lopussa rakennettu uusrenessanssityylinen pappilarakennus. R3
258. (40.4) ISOPOIKON KARTANO. Kartanoalue, johon kuuluu 1900-l. alussa uusittu päärakennus ja vanhoja talousrakennuksia. Holvattu kellari mahdollisesti jo 1500-luvulta. M3, Kellari R2.
259. (40.5) VILJAISTEN KARTANO. Kartanokokonaisuus, johon kuuluu alunperin 1700-luvulla rakennettu ja sittemmin uudistettu päärakennus ja pakaritupatyypinen "alarivi". M3
260. (40.6) MAANPÄÄN KARTANO. Historiallinen kartanoalue, jossa päärakennus alunperin 1700-luvulta. R3, M3, H3
261. (40.7) KOISAAREN TALO. Rymättylän talonpoikaista rakennuskulttuuria 1800-luvulta edustava, vauraasti rakennettu taloryhmä ja rantamaisema. Päärakennus 1867, aitta 1814. R3, M3

262. (40.8) LÄNSITALON TALO. Kansanomaista rakennuskulttuuria suhteellisen säilyneessä muodossa edustava rakennus ja pihapiiri. R2
263. (40.9) VANHAKYLÄN TALO. Kansatieteellisesti mielenkiintoinen talonpoikaisrakennus. R3
264. (40.10) MASKULAISEN TALO. Kansatieteellisesti arvokas talonpoikaisrakennus. R3
165. (40.11) LINNALUODON rannassa olevat rantavajat ja saaret. Miljöökokonaisuus. M3
266. (40.12) LINNALUODON MUINAISLINNA. H1
- SAUVO (41)
267. (41.1) SAUVON KIRKKO. Harmaakivikirkko, jonka runkokuone valmistui n .v:n 1350 jälkeen, holvit 1450-60 luvulla. Tapulin puisen yläosan rakensi Antti Wahlberg 1770. R1
268. (41.2) PAPPILA. 1800-l. jälkipuoliskolla uusrenessanssiasuun uudistettu pappilarakennus kirkon lähetyvillä olevalla mäellä. Puisto. M3.
269. (41.3) SAUVON OSUUSKAUPPA (OSUUSKUNTA-AITTA). Arkkitehti Huttusen suunnittelema 1933 rakennettu funktionalistinen kaupparakennus. Lisätty 1966. R2:
270. (41.4) SAUVON APTEEKIN PÄÄRAKENNUS. Erik Bryggmanin suunnittelema funktionalistinen rakennus v:lta 1935. R2
271. (41.5) EERIKKÄLÄN ALI-TALO. Seudun kansanomaista rakennuskulttuuria edustava talonpoikaisrakennus 1800-luvulta. R3
272. (41.6) KOTIKYLÄN TALO. 1870-luvulla rakennettu talonpoikaistilan päärakennus. M3
273. (41.7) SAUSTILAN KARTANO. 1819 rakennettu empiretyylinen herraskartanon päärakennus, uusittu arkkite. Jungin johdolla 1900-l. Puisto. R2, M3
274. (41.8) PADDAISTEN KARTANO. C.F.Schröderin suunnittelema rokokootyylinen kartanorakennus 1760-luvulta. Hoidettu puisto. R1, M2

275. (41.9) KORVALAN TALO. Kansatieteellisesti mielenkiintoinen talonpoikaisrakennus v:ltä 1800. R3
276. (41.10) RUONA. Om.v:sta 1940 Konstantin Nukari (sijaitsee Ruonan kylässä 12 km kirkolta ja 16 km Turku-H:ki pikatieltä). Hirsinen päärakennus 1795 on täysin korjattu 1960. Toinen hirsinen asuinrakennus 1760. Karjanrak. 1875. Aittarakennus 1779. Hirsinen vilja-aitta 1779.
277. (41.11) TAPILAN KARTANO. Historiallinen herraskartanoalue. Päärakennuksen alla vanhoja, mahdollisesti 1600-luvulla rakennettuja kellareita. Päärakennuksen runko 1700-luvulta. H2, R3
- TAIVASSALO (42)
278. (42.1) TAIVASSALON KIRKKO. Harmaakivikirkko, jonka runkokuone peräisin 1300-luvun alusta. Maalauskoristelua 1420 ja 1470 luvuilta. Tapulin yläosa 1890, alaosa 1799. R1
279. (42.2) PAPPILA. Pappila-alue, johon kuuluu mahdollisesti jo 1500-luvulla samalla paikalla olleen pappilan kellarit, vanha päärakennus 1700-luvun puolivälistä ja uudempi päärakennus 1800-luvun lopulta. M1, kellarit R1, vanha pappila R2, Uusi R3.
280. (42.9) KIRKON JA PAPPILAN MUODOSTAMA MILJÖKOKONAISUUS. M2
281. (42.3) JÄPPILÄN KARTANO. Historiallinen kartanoalue, johon kuuluu Flemingien 1500-luvulla rakennuttamankivilinnan kellarit, sekä ent. päärakennus, jonka kellariosa on 1600-luvulta. Linnanrauniot ja makasiini H1, vanhan päärakennuksen kellarit R1, vanha päärakennus H2, koko alue M1
282. (42.4) VIIAISTEN KARTANO. 1700-luvulla rakennettu herraskartanorakennus, jonka interiöörit ovat poikkeuksellisen hyvin säilyneet. Museona. R2
283. (42.5) VUORENPÄÄN KARTANO. Rakennushistoriallisesti mielenkiintoinen herraskartano, nyk. päärakennus 1790-luvulta. R2, M2
284. (42.10) VIIAISTEN JA VUORENPÄÄN KARTANOIDEN MUODOSTAMA MILJÖKOKONAISUUS. M3

285. (42.7) SÄRKILAHDEN KARTANO. Historiallinen kartanoalue, jonka rakennuksilla ei sellaisenaan enää arvoa. M3
286. (42.9) PALTUVUOREN KARTANO. Empiretyylinen vanha päärakennus 1800-luvun alusta, uusi 1860. M3
287. (42.8) MUNTINGALMEN SILLAT. Kaksi holvattua kivisiltaa maantiessä. M2, R2

TARVASJOKI (43)

288. (43.1) TARVASJOEN KIRKKO. Mikael Piimäsen 1779 rakentama puukirkko. R2
289. (43.2) JUVAN KARTANO. Entinen upseerinpuustelli, jonka päärakennus 1700-luvulta. K.M. Arafeltin synnyinkoti. H3, R3
290. (43.3) VANHA HAUTAUSMAA. H2
291. (43.) TALLAN KIRKONPAIKKA. Vanha kirkonpaikka, jossa oli kirkko vielä 1820-luvulla. H2

UUDENKAUPUNGIN MAALAIKUNTA (46)

292. (46.1) SUNDHOLMAN KARTANO. Historiallinen kartanoalue, jolla valta-neuvos Joakim Flemingin perustama kartanolinnan jäännöksiä. Päärakennuksen ala-osa 1500-luvulta, asuinkerros 1700-luvulta Piha- ja talousrakennuksia 1700- ja 1800-luvuilta. Vanha, kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoinen puisto. R1, H1, M1
293. (46.2) SUNDHOLMAN kartanoon liittyvä maisemallinen suoja-alue. M2

VAHTO (47)

294. (47.1) VAHDON KIRKKO. 1803 S. J. v. Engeströmin piirustusten pohjalta rakennettu puinen kirkko. R3
295. (47.2) KIEKIKKALAN KIRKONPAIKKA JA KALMISTO. Vahdon ensimmäisen, 1638 rakennetun kirkon paikka. H1
296. (47.3) PAPPILA. 1868 rakennettu ja 1904 jatkettu uusrenessanssityylinen pappilan päärakennus. R3
297. " SEITSEMÄN KUNNAN RAJAKIVI " 1. " KUHANKUONOKIVI ". H1

VEHMAA (48)

- 298.(48.1) VEHMAAN KIRKKO. 1290-1300 rakennettu harmaakivikirkko, holvaus 1375 jälkeen. Vanhan tapulin alakerta 1500-l. A.W.Arppen piirtämä tapuli 1826. R1
- 299.(48.2) NUHJALAN KARTANO. 1760-luvulla rakennettu rokokootyylinen, kivinen herraskartanorakennus. Puisto perustettu 1760-l. R1, M1
- 300.(48.3) LALLISTEN KARTANO (BERGVIK). Historiallinen Vehmasalmen kulttuurimaisemakokonaisuuteen kuuluva kartanoalue, nyk. päärakennus 1913 palon jälkeen. M3
- 301.(48.4) KOSKEN KARTANO. Vanha herraskartanoalue, jossa rakennuksia 1800-luvulta. M3
- 302.(48.10) RISTINKYLÄN KARTANO. Herraskartanoalue, johon kuuluu uusrenessanssityylinen päärakennus ja 1800-luvun alussa rakennettu harmaakivinavetta. M3
- 303.(48.5) PIILOSTEN KARTANO. Uusrenessanssityylinen, 1800-luvun lopulla maalaiskartanoissa suosittua tyyppiä edustava päärakennus. R3, M3
- 304.(48.6) VIIAISTEN KARTANO. Empiretyylinen maalaiskartanon päärakennus 1800-luvun puolivälin tienoilta. R3, M3
- 305.(48.7) KIRKKOMÄEN KYLÄN KIRKONPAIKKA. Paikka, jossa perimätieto väittää sijainneen kirkon. H3
- 306.(48.8) LAITTISTEN KAPPELINMÄEN KIRKONPAIKKA. Keskiaikainen kirkonpaikka ja kalmisto. H1
- 307.(48.9) ISO-SÄRKILÄ, H2, M3
- 308.(48.) HEIKOLAN TALO. Talonpoikaistalo, jonka päärakennuksen toinen pää ent. Penttilä pappila. Nyk.asu n. 1900. R3
- 309.(48.) HIMOISTEN LAHDEN KULTTUURIMAISEMAKOKONAISUUS. M3

VELKUA (49.)

3101.(49.1) VELKUAN KIRKKO. 1793 rakennettu puinen pitkäkirKKo. Restauroitu 1966. R2

VESTANFJÄRD (50)

311.(50.1) VESTANFJÄRDIN VANHA KIRKKO. 1759 rakennettu, pohjamuodoltaan molemmista päistä särmikäs pitkäkirKKo. R1

312.(50.2) VESTANVIKIN KARTANO. 1840-luvulla rakennettu, yleissävyltään empireen kuuluva herraskartanon päärakennus. R3

313.(50.3) LABBISTEN TALO. 1800-luvun jälkipuoliskolta oleva talonpöikaistalon, pohja-alaltaan vinkkelinmuotoinen päärakennus. R3, M3

YLÄNE (51)

314.(51.1) YLÄNEEN KIRKKO. Mikael Piimäsen 1782 rakentama länsitornillinen puukirKKo. R1.

315.(51.2) YLÄNEENKARTANO. Historiallinen herraskartanoalue, jossa päärakennus 1700-luvulta ja sivurakennukset 1600-luvun lopulta. R1, M1

316.(51.3) YLÄNEENKARTANON MTLJÖÖ. M3

317.(51.4) PAPPILA. 1800-luvun jälkipuoliskolla rakennettu pappilan päärakennus. Arvoa miljoon osana. M3

318.(51.5) HUVITUS. Professori Sahlbergin 1800-luvun alussa perustama puutarhakoetila. M3

319.(51.6) TOURULAN KARTANO. Herraskartanoalue, johon kuuluu 1800-luvun alussa rakennettu klassistinen päärakennus ja viljamakasiini sekä varastorakennus. R2, M2